

Linköpings universitet
Läraryrket

Malin Vidlund

”Också världens barn går på Centrumskolan”¹

En litteraturstudie om hur skolpersonal förhåller sig
till elevers etniska bakgrund.

Examensarbete 15 hp
LIU-LÄR-L-A--13/ 109--SE

Handledare:
Loyal Wiltgren
Tema barn

¹ Citat taget från Sabine Grubers (2007:97) doktorsavhandling *Skolan gör skillnad. Etnicitet och institutionell praktik*.

	Institutionen för Tema barn 581 83 LINKÖPING	Seminariedatum 2013-06-05
---	---	-------------------------------------

Titel: "Också världens barn går på Centrumskolan." – En litteraturstudie om hur skolpersonal förhåller sig till elevers etniska bakgrund.

Title: "Also the children of the world go to Centrumskolan" - A literature review of how school staff relate to students' ethnic background.

Författare: Malin Vidlund

Sammanfattning

Sverige är ett mångkulturellt samhälle där olika etniciteter integreras med varandra och segregeras från varandra. Något som avspeglar sig på skolväsendet. Det framkommer att skolans elever oreflekterat kategoriseras och grupperas utifrån etnisk bakgrund. Något som mynnar ut i syftet med detta arbete som problematiserar skolpersonals förhållningssätt till elever utifrån deras etniska bakgrund. Arbetet bygger på en litteraturstudie där ett antal tidigare utförda kvalitativa studier ligger som grund. Jag har främst använt mig av tre avhandlingar och därtill ett antal vetenskapliga artiklar.

De grupperingar och kategorier som framträder inom skolan skapas utifrån en norm som gestaltas i form av en mall för hur en elev ska vara.

Nyckelord: etnicitet, utbildning, minoritet, normalitet

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	3
2. Syfte och frågeställning.....	4
2.1. Disposition.....	4
3. Förklaring av begrepp.....	5
3.1. Etnicitet	5
3.1.1. Tre perspektiv på begreppet etnicitet	6
3.1.2. Hur använder jag mig av etnicitetsbegreppet.....	7
3.2. Normalitet	7
4. Metod.....	8
4.1. Bearbetning av litteratur.....	8
4.2. Litteraturpresentation.....	9
4.3. Metoddiskussion	12
4.4. Val av termer	13
5. Den mångkulturella skolan – en bakgrundsbeskrivning	14
6. Friheten att välja skola	15
7. En skola i kontraster	17
8. Hur elever kopplas till begreppet invandrare	19
8.1. Hur elever med invandrabakgrund omtalas i skolan.....	22
8.2. När elever med invandrabakgrund uppnår normen.....	24
8.3. Hur hemmet problematiseras i relation till eleven	25
9. Undervisning och kunskap	27
9.1. Med två språk i bagaget.....	29
9.2. Skolans stöd till eleven med invandrabakgrund.....	30
10. Avslutande diskussion	32
10.1. Vidare forskning	34
Referenslista.....	35

1. Inledning

Jag har under min tid på Lärarutbildningen haft flera längre perioder av verksamhetsförlagd utbildning på olika skolor belägna i och omkring stadens centrum. Det som har slagit mig är skillnaden på samtalsämnen i de olika skolornas personalrum. I skolan belägen i stadens centrum verkade lärarnas samtal mestadels beröra skolarbetet – vilka prov som skulle göras, hur man skulle arbeta vidare med den bok eleverna just läst. Men jag tyckte mig uppfatta ett annat samtalsämne i personalrummen hos de skolor som låg utanför stadens centrum, i den segregerade stadsdelen där majoriteten av människor hade en invandrabakgrund. Lärare samtalade och ventilerade sociala problem de upplevt på lektionen. Varför vissa elever inte dök upp och huruvida det var någon idé att ge läxor till eleverna eller inte. Tidigt i min utbildning fick jag också ta del av det som i skolsammanhang benämndes som internationell klass, det vill säga en skolklass med barn som nyligen immigrerat till Sverige. Klassens elever blev ofta ett samtalsämne i personalrummet och yttringar som att de ”romska” flickorna inte var att ”räkna med” eller ojämdet över hur vissa flickor fick ta hand om hela syskonskaran var inte ovanliga yttranden. Det blev tydligt hur skolpersonalen gjorde en egen kategori av de eleverna som tillhörde den internationella klassen.

Att kategorisera och gruppera faller sig naturligt för människan och det är något vi ofta gör utan större reflektion. Till grupperna tillskrivs olika slentrianmässiga förebilder som inte behöver stämma in på gruppens individer men det är viktigt att reflektera kring detta (Hyllan Eriksen 2007:33–36). Jag och läraren för den internationella klassen samtalade kring andra lärares sätt att tala om klassens elever. Under samtalets gång kom vi fram till att man måste agera kring detta. Med denna uppsats vill jag göra mitt agerande och påvisa hur lärare i många fall omedvetet gör skillnad på elever. I förlängningen hoppas jag öppna upp för reflektion både hos mig själv och andra lärare kring vårt eget handlande och agerande gentemot elever i skolans vardag.

2. Syfte och frågeställning

Syftet med denna litteraturstudie är utifrån aktuell forskning undersöka hur skolpersonal förhåller sig till elever utifrån deras etniska bakgrund. Det vill säga om elevers etniska bakgrund påverkar sättet skolpersonal bemöter dem i skolpraktiken.

I mitt arbete med litteraturstudie har jag valt att utgå från två frågeställningar.

- Hur framställs elever med invandrabakgrund av skolans personal?
- Hur beskriver skolpersonal hemmets inflytande på skolgången för elever med invandrabakgrund?

2.1. Disposition

Inledningsvis redogjorde jag för hur mitt intresse för uppsatsens ämne väcktes hos mig. Därefter presenterades uppsatsens syfte och frågeställningar. Detta följs av en presentation av för uppsatsen centrala begrepp. Under metoddelen görs sedan en kort redovisning av hur jag gått tillväga för att granska den tidigare forskningen som jag använder mig av. Här presenteras också en metoddiskussion samt vilka termer jag valt att använda mig av i min uppsats. Eftersom att jag lutar mig mot tidigare forskning har jag valt att presentera respektive studie under en egen rubrik.

Resultatsammanställning presenteras i fem delar, numrerade 5-9, och tar avstamp i en bakgrundsbeskrivning av när elever med invandrabakgrund först gjordes synliga i det svenska skolväsendet, som löper vidare till den etniskt segregerade skolan, som mynnar ut i förhållandet mellan skolpersonal och elever med invandrabakgrund. Undersökningen avslutas med en avslutande diskussion.

3. Förklaring av begrepp

I min uppsats kommer begreppen etnicitet och normalitet vara framträdande. Dessa begrepp använder jag mig av vid en analys av litteraturstudiens resultat och då har jag dessutom valt att använda mig av etnicitetsbegreppets tre olika perspektiv (det essentialistiska, det konstruktionistiska och postkolonial teoribildning). För att underlätta för läsaren väljer jag att nedan göra en kort presentation av de olika begreppen.

3.1. Etnicitet

Etnicitetsbegreppet kan beskrivas på flera olika sätt beroende på vilket perspektiv man väljer att angripa det ifrån. Det är också ett begrepp som socialantropologen Thomas Hylland Eriksen (2007:12) menar har ändrat definition under många århundraden. Till vardags associeras ofta begreppet etnicitet med minoritetsfrågor och rasrelationer. Men inom socialantropologin ser man begreppet som relationsbundet. Det förklaras som relationer mellan grupper vars medlemmar menar sig vara kulturellt olika eller betraktas av andra på det sättet (Hylland Eriksen 2007:12).

Etniska grupper står alltså i relation till varandra med tillskrivna kulturella skillnader. I boken *Etnicitet och Nationalism* refererar författaren Hylland Eriksen till Bateson som menar att tala om en etnisk grupp i total isolering är som att tala om ljudet från en ensam hand som applåderar (Hylland Eriksen 2007: 19).

Etnicitetsbegreppet är en social konstruktion med tillskrivna skillnader mellan grupperingar av människor. De etniska gruppernas skillnader kan betonas eller göras mindre framträdande i situationer där det finns behov av detta (Hylland Eriksen 2007:17). De föreställningar och skillnader som en etnisk grupp kopplar sig samman med behöver inte nödvändigtvis vara reella. Men för att de ska fungera måste medlemmarna av den berörda etniska gruppen tro på föreställningarna som finns om dem (Hylland Eriksen 2000:287).

Allteftersom världen blir alltmer globaliserad och människor flyttar mellan olika samhällen och bebländar sig med varandra, blir etnicitetsbegreppet mer påtagligt och innebörden förändras. Hylland Eriksen (2007:17) menar att socialantropologer historiskt har studerat urbefolkningar och stammar. Men när dessa människor flyttar till större städer, andra kontinenter samt kolonisamhällen blir dessa grupperingar av människor minoriteter i det samhälle de immigrerat till. När människor väljer att flytta på detta sätt kommer de i kontakt med andra människor och kulturer och då blir många gånger den egna etniska identiteten viktig (Hylland Eriksen 2007:17)

3.1.1. Tre perspektiv på begreppet etnicitet

Inom etnicitetsforskning finns det tre olika perspektiv att närma sig begreppet: *det essentialistiska, det konstruktionistiska och postkolonial teoribildning* (Wikström 2009:12–23). I det första, det essentialistiska, är ursprung och tillhörighet något bestämt och oföränderligt. Etnicitet handlar här om faktiska egenskaper som traditioner, hudfärg, språk och geografiskt läge. Det är företeelser som individen har med sig från födseln och område där individen föddes (Wikström 2009:12). Är en individ född i Sverige förblir denne svensk och kan till exempel inte övergå till att vara spansk.

Det konstruktionistiska synsättet menar att etnicitet uppstår i sociala relationer, sociala processer och genom social inläring. För att en etnisk grupp ska existera måste dennes etnicitet jämföras med en annan grupps uppfattningar om tillhörighet och ursprung (Wikström 2009:12–14). Detta är det synsätt som Hylland Eriksen (2007) ställer sig bakom.

Inom postkolonial teoribildning, är det språket som står i centrum. Det är genom språket som etnicitet skapas och blir relevant. Wikström exemplifierar detta med att man inte är svensk eller kurd, man blir det genom tal och handlingar om vad som kännetecknar svenskhet respektive kurdiskhet. Eftersom språket är föränderligt leder detta till att etniciteter och identiteter också blir föränderliga. Detta perspektiv att se på etnicitet blir mer och mer

framträdande. Eller om inte annat vill den motverka att de två tidignämnda perspektiven rotar sig (Wikström 2009:12–14).

3.1.2. Hur använder jag mig av etnicitetsbegreppet

Som ovan nämnt, kommer jag att använda mig av alla tre synsätten på etnicitet i min analys av studierna som här sammanställs.

3.2. Normalitet

I skolvärlden har det alltid funnits elever som inte uppnår skolans krav av olika anledningar. Detta är ett problem som sällan antas bero på skolans organisation eller undervisning. Och många gånger upptäcks elevers olikheter just i skolan för att skolan förutsätter att barnet ska klara vissa saker och för att skolan är utformad på ett visst sätt (Baggens 2006:201).

Normalitet är inte ett statiskt begrepp utan något som skapas i sociala sammanhang. Begreppet konstrueras och omkonstrueras beroende av den omgivande kontexten och i relation till det avvikande. Avvikelse kan beskrivas som en kollektiv handling med en social definition där andra människor tillskriver en persons egenskaper (Baggens 2006:202–204).

4. Metod

Detta är en forskningskonsumerande uppsats som behandlar skolpersonals syn på invandring. Arbetet är en litteraturstudie där jag främst använt mig av två aktuella och för ämnet relevanta avhandlingar. Enligt Kylén (2004:11) är läsningen troligtvis en av de vanligaste formerna av datainsamlingar. Men eftersom denna typ av datainsamling är så självklara ses den sällan som en metod (Kylén 2004:11).

4.1. Bearbetning av litteratur

För att hitta relevant vetenskaplig litteratur har jag använt mig av Linköpings universitetsbiblioteks och Linköpings länsbiblioteks databaser. När jag sökt efter vetenskapliga artiklar har jag främst använt mig av databasen ERIC. Dessutom har jag använt mig av databasen DiVA för att finna forskningspublikationer. Sökord som använts är *etnicitet*, *minoriteter*, *skola*, *utbildning* och *lärare* samt sökordens motsvarighet på engelska. För att komma fram till mitt urval av artiklar och forskningspublikationer har jag först läst rubrikerna på artiklarna. Stämde rubriken överens med mitt ämne gick jag vidare till att läsa artiklarnas ”abstract”. Stämde ”abstractet” med mitt ämne laddade jag ner artikeln för att skumläsa den. Kylén (2004:117) menar att skumläsning är en bra metod för att orientera sig i en text innan man som läsare över går till intensivläsning som är mer tidskrävande men mer noggrann. Vid läsning av artiklar och forskningspublikationer har jag markerat de avsnitt som varit intressanta för mitt ämne och vidare gjort noteringar i ett separat dokument. Vissa delar som jag ansett värdefulla för mitt ämne har jag sedan valt att inkludera i min litteraturstudie. I litteraturstudien har jag valt att fokusera på vetenskapliga texter som främst berör grundskolan, men även till viss del förskola.

4.2. Litteraturpresentation

I min litteraturstudie har jag huvudsakligen använt mig av två avhandlingar: *Mångfald motsägelse och marginalisering* av etnologen Ann Runfors (2003) och *Skolan gör skillnad. Etnicitet och institutionell praktik* av socialantropologen Sabine Gruber (2007). Båda avhandlingarna har fokus på lärares bemötande av elever med invandrarbakgrund. Något som jag menar kan kopplas till min frågeställning för denna litteraturstudie.

Ann Runfors (2003) *Mångfald, motsägelse och marginalisering* pekar på problematiken med de grupperingar som skapas i skolan utifrån elevers etniska bakgrund. Runfors har valt att angripa etnicitetsbegreppet ur ett konstruktivistiskt perspektiv (se begreppsförklaring ovan). Runfors (2003:23) menar att sociala strukturer formas i den vardagliga praktiken av människan genom handling och relationer och på detta vis skapas och omskapas olika strukturer.

Syftet med avhandlingen har varit att beskriva och analysera den uppmärksamhet som skolanställda riktar mot elever med invandrarbakgrund och även belysa hur uppmärksamheten skapar villkor för dessa elever (Runfors 2003:18). Avhandlingen bygger på en fältstudier utförd på tre olika låg- och mellanstadieskolor. I studien framkommer det hur lärare talar om ”svenska barn” och ”invandrabarn” och om hur de ska blandas med målet att sudda ut olikheter. Det fanns ett dominerande perspektiv från skolpersonal att det som uppfattas som annorlunda sågs som hinder och olikheterna måste putsas bort för att det ska bli en integrering. Att alla ska vara lika blir en självklarhet. Lärarkåren beskrivs som en grupp vuxna som ska representera det svenska samhället och på detta vis ska de lyckas genomföra sitt uppdrag att hjälpa elever med invandrarbakgrund (Runfors 2003:203–229). Bland skolpersonal fanns också andra perspektiv där elever med invandrarbakgrund sågs som en resurs och det fanns en viljan att höja deras status i skolsammanhang (Runfors 2003:106–107). Majoriteten av lärarna beskrevs som svenskar och arbetade inom utbildningsämnena. De fåtal lärare som hade invandrarbakgrund arbetade som idrott-, slöjd- och andraspråkslärare (Runfors 2003:221–222). I samma studie framkommer det hur lärarna kategoriserar elever utifrån termer som

”invandrarelev” och ”svenska” elever. Kategorierna jämförs ständigt mellan varandra, och här framställs ”invandrareleven” som det avvikande (Runfors 2003).

Den andra mest framträdande avhandlingen heter *Skolan gör skillnad. Etnicitet och institutionell praktik* av socialantropologen Sabine Gruber (2007) och bygger på en studie utförd på en skola belägen centralt i en medelstor stad. Gruber (2007) väljer att se på etnicitetsbegreppet ur ett konstruktivistiskt perspektiv, men influeras även av det postkoloniala perspektivet. Gruber (2007:17–18) menar att etnicitet konstrueras via interaktioner och att konstruktionerna formas via samhällets maktrelationer. Syftet med studien har varit att forska kring hur etnicitet produceras och upprätthålls i sociala relationer och då särskilt i en institutionell kontext som skolan.

Skolan där studien är utförd har två upptagningsområden, Centrum och Eken. Områdena beskrivs med stora kontraster, där Centrum bebos av familjer som benämns ha ”invandrarbakgrund” och Eken bebos företrädesvis av familjer som beskrivs vara ”välbärgade svenska medelklassfamiljer”. Denna typ av skola blir sällan uppmärksam i skolstudier med etniskt perspektiv, utan dessa studier utförs i regel på skolor i stadens mer segregerade ytterområden. (Gruber 2007:38–39).

Skolans elever delas in i de två kategorierna ”ekenelever” och ”centrumelever”. Skolans elever beskrevs också med termerna ”invandrarelever” och ”svenska” elever. I likhet med Runfors studie framstår elever med invandrarbakgrund mestadels i negativa termer (Gruber 2007).

Utöver de ovan omnämnda avhandlingar har jag även använt mig mycket av Caroline Ljungbergs (2005) avhandling *Den svenska skolan och det mångkulturella – En paradox?* Och texten ”Boken ska heta Nya Testamentet, och jag ska vara huvudpersonen!” Så skapas en invandrarkille av Rickard Jonsson (2005).

Rickard Jonsson har tidigare arbetat inom skolväsendet som gymnasielärare men är idag verksam som forskare (Jonsson 2007). Texten bygger på en kvalitativ studie där Jonsson väljer att se på hur maskulinitet skapas i skolan och hur skolans pojkar använder olika språkliga

uttryck. Studien är utförd på en högstadieskolor belägen i ett etniskt segregerat område och kretsar kring ett antal pojkar som benämns som ”invandrarkillar” (Jonsson 2005:84). Jonsson själv förklarar inte i texten vilken synvinkel han har på etnicitet, jag får dock en känsla av att han i sin text tar ett konstruktivistiskt perspektiv på etnicitetsbegreppet (Jonsson 2005).

Ljungbergs (2005:20) avhandling *Den svenska skolan och det mångkulturella – En paradox?* bygger på en studie vars syfte är att undersöka hur den svenska skolans uppdrag och samhällsroll gestaltar sig i en mångkulturell kontext. Ljungberg (2005:20) förklarar inledningsvis i sin avhandling att hon inte vill placera sig till olika teorier och begrepp. Och försvara det med att en “öppenhet” för olika perspektiv och aspekter kan motverka skevheter i den slutliga framställningen. Ljungberg (2005) menar att det oförutsägbara och det överraskande har ett värde i sig, eftersom det visar på det komplexa och paradoxala som kännetecknar verkligheten och sociala relationer.

Studien är utförd på tre olika skolor i städerna Malmö, Lund och Klippan (Ljungberg 2005:45–46). Klippan är via media känt som ett rasistiskt högsäte men beskrivs även som en gammal bruksort som har haft problem med omställningen från industri- till kunskaps- och informationssamhälle. Även Malmö är en gammal bruksort, men har klarat samhällets omstruktureringar bättre. Staden Malmö valdes ut för att det ligger nära Lund, och betraktas som obildad och mindre sofistikerad i jämförelse med Lund, där invånarna kännetecknas med en hög utbildningsnivå (Ljungberg 2005:45–46). I studien har Ljungberg också valt att inkludera åtta rektorer som har intervjuats. Rektorererna har varit verksamma i Malmö och ansvarat för årskurserna 7-9. Anledningen till varför Ljungberg (2005:19) valt att intervjua dessa rektorer är för att de innehar skolors nyckelpositioner. De är nära den dagliga skolverksamheten och därtill är de arbetsgivar- och verksamhetsansvariga och således informerade om lagbestämmelser etc. (Ljungberg 2005:19).

4.3. Metoddiskussion

I min litteraturstudie lutar jag mig mot tidigare forskning som visar på att elevers etniska bakgrund har inverkan på hur de blir bemötta av skolpersonal. Att beakta är att jag använder mig av enbart ett fåtal källor som således inte kan representera ett helt skolväsen och dess personal. Jag fransäger mig således att ge en generell bild av skolväsendet och dess personal utan kommer enbart presentera en sammanställning av de för uppsatsen utvalda studierna.

De som jag sammanställt i min litteraturstudie bygger främst på forskning där kvalitativa studier ligger till grund. Forskarna har gått in i sina studier med ett syfte som i förlängningen gör sig synlig i min sammanställning av dessa källor. Respektive forskares syn på etnicitetsbegreppet påverkar också deras analys av sin studie. Något som också blir avhängigt i sammanställningen av dessa källor. Med detta i åtanke har jag valt att presentera de forskare som är mest framträdande i min litteraturstudie, samt respektive studie med tillhörande syfte och även respektive forskares synvinkel på etnicitetsbegreppet.

Jag har i mitt arbete med utvald litteratur haft en etisk synvinkel och tagit hänsyn till både de individer som deltagit i de olika forskarnas studier samt till forskarna själva som utfört dessa studier. Detta har jag gjort genom att inte falsifiera eller plagiera fragment ur studierna. Jag har dock gjort en fri översättning av begrepp tagna ur en text skriven på engelska, men har vid detta tillfälle tydligt skrivit ut detta i texten. Jag reserverar mig för eventuella feltolkningar eller missförstånd.

I resultatet av min litteraturstudie har jag aktat mig för att lägga in mina egna värderingar, då Henny Olsson och Stefan Sörensen (2004) menar att egna värderingar inte bör läggas in i litteraturstudiens sammanställning eftersom att det kan leda till att forskarens resultat inte lyfts fram. Vid de textstycken där jag uttrycker min egen åsikt och erfarenhet klargör jag detta i texten.

4.4. Val av termer

Jonsson och Milani (2009:70) refererar till Fairclough och Wodak m.fl. som förklarar att diskursanalytisk forskning innebär att benämningar tillsammans med ordets kontextuella betydelse är viktiga språkliga verktyg som skapar utanförskap och gemenskap. Just detta har problematiserat mitt val av term för de elever som berörs i denna litteraturstudie. Jag har försökt finna en term som både exkluderar och inkluderar. Termen ”nya svenskar” har vuxit fram som en politiskt korrekt ersättare till den mer negativa termen ”invandrare” (Jonsson & Milan 2009). Men Jonsson och Milan (2009:71) menar att termen ”nya svenskar” är otydlig med vilka som inkluderas eller utesluts av dess benämning. Om det faktiskt är de människor som har flyttat till Sverige från ett annat land och vidare blivit svenska medborgare eller om det är alla de som uppfattas som ”icke-svenskar” på etniska och språkliga grunder utan hänsyn till födelseort och medborgarskap (Jonsson & Milani 2009:71). Utifrån detta har jag valt att använda mig av termen elever med invandrabakgrund. En term som jag anser både exkluderar och inkluderar på ett så korrekt sätt som möjligt. Det vill säga att alla elever vars familj har en bakgrund med invandring blir inkluderade och de som inte har någon form av bakgrund med invandring i familjen blir exkluderade. När jag refererar till tidigare forskning har jag valt att använda mig av den termen som används i studien och då används termen inom citationstecken, exempelvis ”invandrarkillar”.

De elever som exkluderas från termen elever med invandrabakgrund omtalas som ”svenska” elever. Här hamnar ”svenskar” inom citationstecken då jag menar att även elever med invandrabakgrund också är svenskar genom att de många gånger är födda i Sverige och inte minst genom medborgarskap. Jag har gjort på samma sätt i det textavsnitt där en dansk studie behandlas, och där ”danska” elever är de elever som exkluderas från termen elever med invandrabakgrund.

I min uppsats skriver jag också om de individer som jobbar inom skolväsendet. Här har jag valt att använda mig av termen skolpersonal när jag inte talar om en specifik arbetsgrupp inom

skolan. När jag använder mig av termer som lärare, rektor och elevassistent, talar jag kring den specifika arbetsgruppen.

5. Den mångkulturella skolan – en bakgrundsbeskrivning

Integration och segregation är begrepp som används frekvent i diskurser kring det mångkulturella samhället och den mångkulturella skolan. Hur människor inkluderas och exkluderas ur samhällets olika sociala grupper. Enligt Paulina de los Reyes och Masoud Kamali (2005:8) handlar integrationsbegreppet om att ”de” ska bli värda att delta i den gruppen som beskrivs som ”vi”. Detta kompliceras av den maktstruktur som finns i samhället och gruppen av ”de” blir ännu mer marginaliserad (De los Reyes& Kamali 2005:8). Under 1940-talet och tidigt 1950-tal introducerades begreppet segregation i svenska språket. Då talades det om segregation ur ett socioekonomiskt perspektiv, grupper kategoriserades utifrån boende, arbete och utbildning. Sveriges brist på arbetskraft ledde till en ökad arbetskraftinvandring och så småningom även flyktinginvandring. Detta ledde till att människors etniska bakgrund kom att spela roll inom den svenska segregationen (Bunar 2001:75). Under efterkrigstiden och i början av 1960-talet var det mestadels arbetskraft som immigrerade till Sverige (Gruber 2001:19–20). Under denna period började dessutom begreppet integration att dyka upp i svenska språket och inom skolvärlden försöktes olika samhällsklasser integreras. Under den här tiden handlade det om att de grupper som hade det svårt socialt och ekonomiskt skulle få en chans till samma utbildning som de som levde i en bättre ekonomiskt och socialt ställd miljö. För att lyckas med detta infördes successivt en skolplan som skulle ge alla barn i det svenska samhällets en likvärdig grundskoleutbildning oberoende av samhällsklass och så småningom även etnisk bakgrund (Gruber 2001:17).

Första gången det talas om elever med invandrarbakgrund är i läroplanerna Lgr69, och då benämns dessa elever som barn till nya medborgare. De omtalas då i liten bemärkelse och så

småningom tillskrivs ett supplement till Lgr 69. Supplementet beskriver den särskilda undervisningen som skulle bedrivas för ”barn till nya medborgare”. Termerna har här ändrats för berörda elever och supplementet fick titeln *Undervisning av invandrabarn m.fl.* Förkortningen *m.fl.* syftar till Sveriges minoritetsgrupper, till exempel tornedalsfinnar och romer (som omnämns som zigenare). Supplementet ska användas som verktyg för att ge elever med invandrabakgrund en likvärdig utbildning med resterande elever (Gruber 2001:18–19). Det visas alltså tidigt en skillnad i skolplaner mellan ”svenska” barn och barn med invandrabakgrund. Man går också ifrån att använda termen *barn till nya medborgare* till att använda termen *invandrarelev*. I samband med att termen ”invandrarelev” börjar användas i styrdokumentet började elever med invandrabakgrund att länkas samman med olika sociala problem. De framställs som elever med behov av långvariga insatser från samhällets sida (Gruber 2001:20).

6. Friheten att välja skola

Idag kan i princip varje elev välja vilken skolan han eller hon vill genomföra sin grundskoleutbildning, detta tack vare valfrihetsreformen (Hellman 2005). Syftet med valfrihetsreformen var att när familjer fick möjlighet att välja skola skulle detta leda till både stimulans och pedagogisk utveckling inom skolorna (Gruber 2007:68–69). Dock har det istället lett till något som Bunar (2001:152) kallar för ”segregationsmoment 22”. Det vill säga att områden blir stämplade som ”dåliga” på grund av den aktuella skolans höga andel av elever med invandrabakgrund. Något som har visat sig leda till att elever väljer att flytta från skolor och i takt med att elever lämnar den aktuella skolan ökar skolans dåliga rykte. Denna bild bekräftas i olika studier (Skolverket 1996, Tallberg Broman m.fl. 2002) som visar på hur rätten att välja skola tenderar att leda till en etnisk och socioekonomisk segregerad skola.

I dagens samhälle finns det fler barn med en eller två föräldrar med invandrabakgrund som lever i ett ekonomiskt utsatta hushåll, än barn vars båda föräldrar är födda i Sverige. Något

som gör att det går att urskilja en koppling mellan socioekonomisk bakgrund och etnicitet (Bergnéhr 2012). Samtidigt visar studier att skolor där en majoritet av elevsammansättningen har en invandrarbakgrund presterar sämre skolresultat (mätt i betyg) än de skolor där majoriteten av eleverna är ”svenska” (Bunar 2001:259). Något som kan kopplas till att dagens skola kräver ett större engagemang (läxläsning, skolval och andra skolfrågor) från elevers föräldrar. Detta engagemang kräver en viss ekonomi och energi som ofta saknas i de ekonomiskt utsatta hemmen. En ekonomi och energi som högutbildade föräldrar ofta har och som således kan hjälpa sina barn med skolrelaterat arbete i större utsträckning (Bergnéhr 2012).

Det är också främst högutbildade föräldrar som väljer att byta skola för sina barn. Dessa föräldrar väljer att placera sina barn i skolor med företrädesvis elever från hem med högutbildade föräldrar (Skolverket 1994). Samtidigt som föräldrar med invandrarbakgrund och låg utbildningsnivå väljer att placera sina barn i skolor med elever som företrädesvis har liknande sociokulturell bakgrund (Skolverket 1994).

Bunar (2001:259) menar att skolväsendet har misslyckats med uppdraget att ge alla förutsättningen att lyckas nå kunskapsmålen. Utgångsvärdet är dock en likvärdig utbildning för alla. Utgångsvärdet är dock en likvärdig utbildning för alla. Och tanken är att erbjuda en likvärdig utbildning oberoende av socialekonomiska villkor, härkomst och kön (Runfors 2003:146). Detta blir dock omöjligt att fullfölja då segregationen i skolan ökar och de mer studiemotiverade eleverna söker sig bort. Detta leder till att nivån på utbildningen blir högre på vissa skolor och lägre inom andra skolor (Bunar 2001:259).

7. En skola i kontraster

Friheten att välja skola skapar kontraster inom skolväsendet, bland annat i form av skolors utbildningsnivå. Studiemotiverade elever söker sig bort från skolor med lägre skolresultat. Men de flesta barn går i den skola som ligger närmast bostaden vilket leder till att stadsområdets socioekonomiska och etniska struktur också påverkar skolan (Bunar 2001:86). I de studier som jag använder mig av i min uppsats tenderar skolpersonal att ge olika beskrivning av skolor beroende av var skolan är geografiskt placerad i staden. Skolor som är geografiskt placerade utanför stadens ytterområden beskrivs i regel som ”vanliga” skolor, vilket indikerar att det även finns ”ovanliga” skolor med företrädesvis ”ovanliga” elever (Runfors 2003). Här blir det tydligt hur det finns en norm för hur skolan ”ska vara”, den ”vanliga” skolan. Baggens (2006:202–204) beskriver normalitet som ett begrepp som måste sättas i kontrast till det avvikande och här menar jag att den ”vanliga skolan” står för normen som sätts i kontrast med andra skolor, de avvikande ”ovanliga skolorna”.

När intervjuade rektorer i Caroline Ljungbergs (2005) studie ombads göra en presentation av sina respektive skolor kunde variationen av termer kopplas till i vilket geografiskt område skolan var belägen. Skolor belägna i innerstaden eller i stadens förorter – som ofta benämndes som ”invandrarskola” – presenterades med termer som beskrev elevsammansättningen, till exempel med termen mångkulturell. Medan skolor belägna i områden som benämndes som ”svenskt” villaområde beskrevs utifrån pedagogisk teknik och arbetssätt, alltså på vilket sätt lärarna valde att arbeta med skolans elever (Ljungberg 2005:117–123).

I Grubers (2007) studie gör intervjuad rektor en beskrivning av sin skola som avslöjar hur mycket elever med invandrabakgrund som går på skolan. Detta görs genom att rektor benämner skolan som en “femtio-plus-skola”, vilket innebär att mer än 50 % av skolans elever har invandrabakgrund (Gruber 2007:72). Rektor menade att skolor vars elevsammansättning består av mer än 50 % elever med invandrabakgrund anses negativt eftersom det innebär att de elever som benämns som ”svenska” sökte sig vidare till andra skolor (Gruber 2007:72). Denna negativa attityd till en majoritet av elever med invandrabakgrund i

elevsammansättningen delades inte av all skolpersonal i Grubers studie. En lärare presenterar skolan där denne arbetar som internationell och syftar till att det på skolan finns ett mångfald av elever med invandrabakgrund. Samma lärare menar att skolan är ett tvärsnitt av Sverige och anser att "... det är så det ska vara i en skola ..." (Gruber 2007:81–83). Motsatsen till en tvärsnittsskola förklaras som en mer segregera skola där bara medelklasselever eller elever med invandrabakgrund går, något som enligt läraren är icke önskvärt. Rektor menar alltså att elever med invandrabakgrund ger skolan dåligt rykte och dalar i attraktionsvärde som vidare leder till att elever söker sig bort från skolan. Medan läraren i undersökningen framhåller att det är positivt att det på skolan finns elever med invandrabakgrund (Gruber 2007:81–83).

Även i Runfors (2003) studie beskrivs skolor olika beroende på hur respektive skolas elevsammansättning ser ut. Här beskrivs skolor utifrån vad lärarna såg som väsentliga aspekter att förmedla till sina elever. Att förmedla svenska språkkunskaper, såsom att tala, läsa och skriva var av stor prioritet i de skolor vars elevsammansättning företrädesvis bestod av eleverna med invandrabakgrund (Runfors 2003:142–144). Det förväntades dessutom många gånger att de elever som har invandrabakgrund skulle sakna något i förhållande till de barn som benämndes som "svenskar" (Runfors 2003:146). I villaområden med höginkomsttagande individer som benämndes "svenskar" var förmedlingen av språkkunskaper i svenska något uttalat och självklart. Här talades det istället om att förmedla olika sociala förmågor, såsom självförtroende, kreativitet och samarbetsförmågor (Runfors 2003). Detta kan kopplas till studier som visat att inom vissa skolområden fokuseras det mer på fostran- och värdegrundsuppdrag, medan det i andra skolområden läggs större prioritet på kunskapsuppdragen (Skolverket 2013). Något som kan diskuteras i förhållande till klass, plats och etnicitet (Skolverket 2013).

I de studier som jag ovan behandlat beskrivs skolor olika beroende på elevsammansättningen. Skolor med hög andel elever med invandrabakgrund beskrivs i termer som avslöjar att det finns fler än en etnicitet på skolan. Medan skolor som är belägna i områden bebodda av individer benämnda som "svenskar" presenteras i pedagogiska termer. Här presenteras skolan alltså inte i termer som visar på om det finns en eller flera etniciteter på skolan. Det

gemensamma för dessa studier (se ovan) är att det finns en tendens till ”inringning” av de skolor där elevsammansättningen företrädesvis består av elever med invandrabakgrund, genom att beskriva skolans elevsammansättning och dess kunskapsavvikelser som eleverna förväntades ha. Även om rektorer och lärare har olika åsikter kring hur elevsammansättningen på skolorna påverkar skolans rykte så gör båda parter en tydlig skillnad mellan de elever med invandrabakgrund och de elever som benämns som ”svenskar”. Samtidigt visar studier hur skolor med en hög andel elever med invandrabakgrund presterar sämre skolresultat i förhållande till de skolorna med en majoritet av ”svenska” elever (Bunar 2001:259).

8. Hur elever kopplas till begreppet invandrare

Det finns alltså en tydlig gränsdragning i skolvärlden mellan eleverna med invandrabakgrund och ”svenska” eleverna. Detta samt att det inom skolvärlden finns olika mallar för skolans elever, i form av önskvärda och icke-önskvärda elever, framkommer i flera studier (Runfors 2003, Gitz-Johansen 2004). Mallen som det här syftas till är den mall som visar hur eleverna ”ska vara”, en mall som står för det ”normal”. Runfors (2003:145) skriver i sin avhandling att det ”svenska” barnet får stå för normaliteten, det eftersträvansvärda. Eftersom att det finns en grupp som representerar det normala måste det även finnas en motgrupp som representerar det onormala. Här är det ”invandrabarnet” som representerar motgruppen, det onormala. Gruppen som representerar normalitet är de ”svenska” barnen och de får agera måttstock åt novisen, ”invandrabarnet” (Runfors 2003:145). Eleverna med invandrabakgrund blir således degraderade i kontrast till den ”svenska” eleven.

Att lärare i de olika behandlade studierna väljer att se på elever ur ett etniskt perspektiv har nu framkommit och i samband med detta används termer som ”invandrare”. Invandrabegreppet klistras ofta på hela grupper som får en identitet i vilket en mängd människor innesluts. Dessa människor behöver inte alls ha invandrat utan kan vara födda i Sverige och de behöver inte ha någon gemensam erfarenhet eller uppfattning (Ljungberg 2005:123). Studiernas deltagande skolpersonal tycks ha en essentialistisk syn på elevers etnicitet. Begreppet ”invandrare” har

ingen allena rådande förklaring och har heller aldrig haft (Migrationsverket 2013). Den tidigare statistiska definitionen menade att en individ ska ha minst en förälder som immigrerat för att betecknas som invandrare (Ljungberg 2005:123). Migrationsverket (2013) ger idag en annan definition som utgår från att för att räknas som ”invandrare” i statistiska sammanhang ska personen vara folkbokförd i Sverige och i regel görs också en indelning i två kategorier: 1) huruvida personen är född i Sverige eller född utomlands; 2) huruvida personen har svenskt eller utländskt medborgarskap.

I Ljungbergs (2005:123) studie talar intervjuad rektor i termerna ”äkta invandrare” och ”invandrare”. Rektorn beskriver en ”äkta invandrare” som någon som var född utomlands medan ”invandrare” underförstått kunde vara födda i Sverige men vars föräldrar hade immigrerat. Värt att notera är att de elever som invandrat från nordiska länder kategoriserades varken som ”invandrare” eller ”äkta invandrare” av rektorn (Ljungberg 2005:123). En elev som var född i till exempel Danmark och sedan emigrerade till Sverige kopplas alltså inte till gruppen ”invandrarelever”. Dessa blir alltså automatiskt innesluten i gruppen av ”svenska” elever och deras invandrabakgrund ter sig irrelevant i skolsammanhanget (Ljungberg 2005:123). Rektorn beskriver elevers etnicitet utifrån det som Wikström (2009:12–23) benämner som essentialistiska perspektiv, där ursprung är oföränderligt och företeelser som individer har med sig från födseln - som traditioner, hudfärg, språk, m.m. – är väsentligt.

I Ljungbergs (2005) studie gör lärare ibland antaganden om vilka elever som bör kopplas till invandrabegreppet. Här behöver inte nödvändigt elevens invandrabakgrund vara ett skiljetecken. Föreställningen om huruvida elever har en invandrabakgrund eller inte blir många gånger baserad på antaganden som kommit i uttryck utifrån hur eleven behärskar svenska språket, klädsel och beteende. Lärare har haft bilden av en elev som född utomlands samt vara nyanlända till Sverige, när det i verkligheten varit en elev som levtt hela sitt liv i Sverige, och även tvärtom (Ljungberg 2005:123).

Också i Rickard Jonssons (2005:98) studie kategoriserar skolpersonal elever utifrån deras invandrabakgrund och här används termen ”invandrarkillar”. Av lärarna på skolan presenteras

”invandrarkillar” som pojkar med behov av stödundervisning. För att underlätta i undervisningen har det även anställts en elevassistent å pojkarnas vägnar som även han benämns som ”invandrare” (Jonsson 2005:95:96).

”Invandrarkillen” och ”invandraren” får via media en generaliserad bild som kopplas till olika former av brottslighet. Brotts som inges olika förklaringsmodeller som får bekräfta allmänna idéer om ”invandrare” och som sedan ställs mot det som kallas svenska värderingar (Brune 2004:13). Något som återspeglas i Jonssons (2005) studie där ”invandrarkille” står för någon som bryter mot lagen, bryter på svenska och som har sämre förutsättningar i samhället. Ett exempel är när en av pojkarna utsätter svensk- och engelskläraren för ett skämt. Under en lektion påstår pojken ifråga att han ska på polisförhör eftersom att han av misstag skjutit hem- och konsumentkunskapsläraren i rumpan. Läraren blir förskräckt och låter pojken avvika från lektionen för att gå till polisförhöret. Läraren i Jonssons (2005) studie ifrågasätter alltså inte pojkens berättelse utan tar den på allvar. Därmed visar läraren att hon faktiskt tror att pojken skulle kunna utföra denna typ av dåd som återges i den berättade historien (Jonsson 2005:95–96).

Pojkarna i Jonssons (2005:95–96) studie kategoriserar dessutom sig själva som ”invandrarkillar”, en kategori som alltså anses bryter mot lagen, bryter på svenska och som har sämre förutsättningar i samhället. Genom att pojkarna själva bekräftar bilden som de kopplas samman med, ”invandrarkillen”, är de också med i skapandet av begreppet ”invandrarkillen”.

[...] en polis ropar på gatan 'Hallå, ni där borta!' I samma stund som mannen vänder sig om blir han interPELLERAD som subjekt. Mannen är överens med polisen om sin position och att man vänder sig om när ordningsmakt kallar. Så upprätthålls en ideologi och dess subjekspositioner [...]

(Jonsson 2005:95)

Jonsson (2005:95) refererar till Louis Althusser som talar om att ideologi och subjekt är ömsesidigt beroende av varandra. Ideologi skapar subjektets positioner och samtidigt måste

individerna (subjektet) inta dessa positioner för att ideologin ska vidmakthållas (Jonsson 2005:95). När pojkar svarar till begreppet ”invandrarkille” är de således med i skapandet och sin egen kategorisering till begreppet. Här återspeglas det som Wikström (2009:12–14) beskriver som ett konstruktionistiskt synsätt på etnicitet. Det vill säga att den etniska gruppen (här ”invandrarkillar”) påverkas av yttre faktorer, så som föreställningar som andra har om dem, deras kultur och tidigare identiteter. Och gruppen (här ”invandrarkillar”) själva är aktiv i skapandet av bilden kring sig själva.

8.1. Hur elever med invandrarbakgrund omtalas i skolan

När lärare i Grubers (2007) studie talade om elevsammansättningen i skolan blev normeleven tydlig och den oreflekterade gränsdragningen mellan ”svenska” elever och elever med invandrarbakgrund blir bekräftad. Det blir en tydlig kontrast mellan den ”svenska” eleven och eleven med invandrarbakgrund.

I Grubers (2007) studie betonar dock lärarna vikten av att blanda elevgrupper, det var viktigt att eleverna från upptagningsområdena Centrum och Eken skulle gå i samma klasser (Gruber 2007:82–83).

‘Och varför ska dom inte blandas i skolan när dom blandas överallt annars i samhället, det var ju helt fel som vi gjorde då’, resonerade Britt.

(Gruber 2007:82)

Blandningen var viktig för att elever skulle lära känna varandras olikheter och lärare markerade det negativa med segregerade klasser. Då syftades det till det som skolan hade gjort förr då ”centrumeleverna” och ”ekeneleverna” skildes åt i olika klasser. Då hade det funnits konflikter och spänning mellan eleverna och klasserna från de båda upptagningsområdena (Gruber 2007:82–83).

Att lärare och skola lyckats blanda "centrumeleverna" och "ekeneleverna" signalerades med stolthet. Dock handlade det om att göra en lagom blandning, en skolklass med övervägande elever med invandrabakgrund var inte önskvärt. Då en klass där majoriteten av elevsammansättningen hade en invandrabakgrund ansågs vara mycket "tyngre" att undervisa. Men det tycktes inte kunna vara för mycket "svenska" elever i en klass. Det var eleverna med invandrabakgrund som ansågs behövas "spridas ut" och "blandas" (Gruber 2007:81–83). Även att lärarna här talar positivt om elever med invandrabakgrund ställs de ändå oreflekterat mot normeleven, den "svenska" eleven. Eleverna med invandrabakgrund blir åter det avvikande, som måste beblandas för att inte skapa problem.

Gruber (2007) menar att dessa antaganden och uttalanden var vardagliga och skedde utan någon direkt reflektion. När lärare talade om att det "även fanns invandrare" på skolan eller "också världens barn går på Centrumskolan" var det av goda intentioner och inte för att markera gränsen som fanns mellan eleverna med invandrabakgrund och de "svenska" eleverna (Gruber 2007:97). Denna gränsdragning tydliggör hur eleverna med invandrabakgrund inte inneslöts i skolans "vi". Något som de Los Reyes och Kamili (2005:8) förklarar som att "de" inte är värda att inkludera i den grupp som beskrivs som "vi". Eleverna med invandrabakgrund har således inte uppnått normen för hur en elev ska vara. Dessa uttalanden skapade den gränsdragning som fanns mellan eleverna och som åtskilde eleverna i grupper om "svenskar" och "icke-svenskar" (Gruber 2007:83).

Men det är också viktigt att påpeka att skolpersonals bemötande av elever inte bara kan ses ur ett etniskt perspektiv. I en artikel, publicerad på Skolverkets (2013) hemsida, framkommer det att elever med en bakgrund i medelklassen blir ofta bemötta med uppskattning och positiv uppmärksamhet från lärare. Medan elever från arbetarklassen många gånger ses som problematiska och som avståndstagande från skolan (Skolverket 2013). Är det således den "svenska" eleven som står för normen? Utifrån det som framkommer i ovan nämnda artikel menar jag att det är den "svenska" *medelklasseleven* som står för normen i dagens skola.

8.2. När elever med invandrabakgrund uppnår normen

I de ovan behandlade studierna har vissa elever med invandrabakgrund svårigheter med att bli inkluderad i skolans ”vi”. Samtidigt är detta inte omöjligt, men det krävs att eleven med invandrabakgrund lever upp till normen för hur en elev ”ska vara”.

I tidigare textavsnitt (sidan 14-15) beskriver jag hur elever i Jonssons (2005:97) studie kopplas samman med begreppet ”invandrarkille”, och pojkarna sammanlänkas ofta med olika former av problem. När ett problem uppstår på skolan är det också de pojkar som kopplas till begreppet ”invandrarkille” som först blir misstänkta och då uppsöks de av elevassistenten som förkunnar sig om huruvida de är skyldiga eller har information om den skyldige (Jonsson 2005:97). Dessa elever som i Jonssons (2005) studie benämns som ”invandrarkillar” blir alltså misstänkta som gärningsmän innan det ens finns något synligt som länkar dem samman med problemet. Det enda som länkar dem till problemet är att de kopplas till begreppet ”invandrarkille”. Några som inte blir misstänkta är två andra pojkar som båda har immigrerat till Sverige men kopplas inte till begreppet ”invandrarkille”. Att de inte kopplas till begreppet ”invandrarkille” förklaras med att de är engagerade i sina studier och sköter sin skolgång, vilket inte kopplas till normen hos begreppet ”invandrarkille” (Jonsson 2005:97). Däremot hör det till normen för hur en elev ”ska vara”, på detta vis exkluderas de båda studiemotiverade pojkarna från begreppet ”invandrarkille” och inkluderas i skolans ”vi”. Att de elever med invandrabakgrund som presterar bra skolresultat i mindre utsträckning blir identifierade som ”invandrare” framkommer också i Grubers (2007) studie. Här blir till exempel de ”romska” eleverna omtalade som individer med hög skolfrånvaro, med lågt studieintresse och vars föräldrar är svåra att komma till tals med. Men när en ”romsk” elev visar intresse för sina studier i form av utförda läxor och goda skolprestationer benämndes denne som ”en ovanlig romsk elev” (Gruber 2007:9, 108).

Utifrån ovan nämnda studier blir eleven med invandrabakgrund kopplad till elever som förväntas ha en viss problematik – språklig eller social. För ett en elev med invandrabakgrund inte ska kopplas till denna problematik måste krav som finns för hur en elev ”ska vara”

(normen) uppnås, som till exempel goda skolresultat. I Jonssons studie exkluderas de två pojkarna genom att de levde upp till normen för hur en elev ”ska vara”, genom att visa ett önskvärt beteende.

8.3. Hur hemmet problematiseras i relation till eleven

I de avhandlingar som jag valt att sammanställa i min litteraturstudie ställs många gånger hemmet till svars för den problematik som elever med invandrarbakgrund ibland kan kopplas till. Bergnéhr (2012) menar att föräldrar och barn med invandrarbakgrund upplever svårighet i mötet med det svenska skolväsendet. Och att denna problematik många gånger springer ur att föräldrarna själv inte har erfarenheter i den svenska skolan och dessutom kanske brottas med en språklig barriär som leder till en svårighet i kunskapssökandet och i uppbyggnaden av relationer (Bergnéhr 2012).

I Grubers (2007:185) studie blir det tydligt hur hemmet problematiseras i relation till ”invandrarflickans” beteende. Här finns också en tudelad syn mellan eleverna som i Grubers studie benämns som ”invandrarflickor” och de elever som benämns som ”svenska” flickor. Denna tudelade syn bottnar bland annat i fördomar kring att ”invandrarflickor” kommer från hem med traditionella könsroller. I skolsammanhang beskrivs föräldrarna som individer som ”invandrarflickorna” behöver en frizon från och denna frizon gestaltas av skolan med personal. Skolan ses som en inrättning som ska ge ”invandrarflickorna” en chans att utvecklas från en ”förtryckt invandrarflicka” till en ”jämslälld (svensk) flicka” (Gruber 2007:181–185, Brune 2004). Återigen blir skolans inofficiella norm för hur en elev ”ska vara” tydlig och den ”svenska” eleven får agera mall. Därtill förväntas hemmet vara förtryckande och med stränga regler. Skolan ses som en inrättning där ”invandrarflickor” ska få en chans att ta ut svängarna, något som verkade omöjligt hemma med föräldrarnas stränga regler (Gruber 2007:181–185).

Att elever med invandrarbakgrund förväntas komma från hem med sträng uppfostran och med alltför stränga regler återspeglas i Runfors (2003) studier. Önskad beteende som stökighet

bland elever med invandrarbakgrund kopplades till att eleverna har en alltför sträng uppfostran hemma vilket gjorde att de blev tvungna att ”pysa ut” i skolan. En ålderdomlig föreställning som återfinns i ett dokument från början av år 1971. I dokumentet, som kommer från Statens offentliga utredning, förklaras det att dessa barn (barn med invandrarbakgrund) kräver särskild uppmärksamhet. Detta var nödvändigt bland annat därför att föräldrarna oftast var auktoritära och utövade en alltför sträng uppfostran. Något som stod i kontrast till den svenska mer ”milda” uppfostran (SOU 1971:51–63). Många lärare i Runfors studie delade åsikten om att de eleverna med invandrarbakgrund hade en alltför sträng uppfostran, men vissa menade motsatsen, det vill säga att dessa elever inte blev tillräckligt uppfostrade i hemmet och att det var orsaken till deras oönskade beteende (Runfors 2003:137).

I samma studie menar lärare att elever med invandrarbakgrund inte uppnådde de olika utvecklingsstadier ett barn förväntades passera och detta på grund av dålig stimulans från hemmet (Runfors 2003:136). Hemmet blev alltså utpekad som grogrunden för problem som uppstod i skolan. Ibland menades problemen orsakas av att barn med invandrarbakgrund inte fick gå på förskola utan var hemma med mamma. Detta menades försämra barnens möjlighet att tillägna sig svenska språket och den socialisation som finns i samhället (Runfors 2003:149). En intervjuad lärare förklarar problematiken med hemmavarande barn med invandrarbakgrund:

Lärare: ”Invandrarbarn ligger två år efter i utvecklingen när dom kommer till skolan. Dom har motorikproblem och inte samma perception som ’normal’ barn. Dom har inte fått lika mycket lek och sagor.”

(Runfors 2003:136)

Att föräldrarna inte jobbade utan var hemma med barnen sågs som problematiskt för barnens utveckling och i förlängningen även i skolarbetet. Men ibland menades motsatsen, det vill säga att skolproblem orsakades av att föräldrarna arbetade för mycket och således inte orkade ta hand om sina barn. Ibland skyllades det på att barn med invandrarbakgrund inte hade kriterier hemma och därför inte fick möjlighet att utvecklas (Runfors 2003:136,149). Lärare ansåg att hemmet inte besatt de färdigheter och verktyg som behövdes för att kunna hjälpa sina barn med läxor och andra skolarbeten (Runfors 2003:137–139). Det fanns alltså en uppfattning om

att föräldrarna inte hade möjlighet att stötta upp i elevernas skolarbete. I dagens skola tycks det finnas ett behov av att föräldrar har möjlighet att hjälpa sina barn (Bergnéhr 2012). Samtidigt som det i Lgr 11 (Skolverket 2011) står utskrivet på olika sätt att skolan ska stödja föräldrar i främjandet av deras barns utveckling. Något som lärarna i Runfors (2003) studie inte tycks ha reflekterat kring i detta sammanhang.

När elever med invandrabakgrund bryter mot normen, till exempel genom att svagt skolintresse, problematiseras detta med anknytning till hemmet. Men när elever med invandrabakgrund visade en positiv inställning till skolan gav det också lärarna en anledning till att bekymra sig för hur det egentligen stod till med hemförhållandena (Runfors 2003:137–139). Det ter sig som att hemmet är lätta att koppla samman med elever med invandrabakgrund avvikelser. Avvikelser från den norm som finns kring den önskvärda eleven (se tidigare förklaring), men samtidigt avvikelser från det som kopplas till normen för elever med invandrabakgrund (se tidigare förklaring).

9. Undervisning och kunskap

I uppsatsens tidigare kapitel framgår det i behandlade studier att det finns en norm för hur en elev ”ska vara”. Denna norm återspeglas också i skolans klassrum och lärares utformning av sin undervisning. Normen för hur en elev ”ska vara” (som tidigare presenterats) återfinns också i Runfors (2003) studie men beskrivs i termen av en måttstock. Runfors (2003:146) menar att denna måttstock skapar ett fokus på de elever med invandrabakgrund och gör lärarnas jobb till ett kompensationsjobb. I Grubers (2007) studie framställs ”Ekeneleverna” som ambitiösa och studiemotiverade, medan ”centrumeleverna” får stämpeln som struliga och ointresserade av skolstudier. Lärare menade att ”invandrarelever” från centrumområdet var mer svåra och krävande i jämförelse med de lätthanterliga eleverna från ekenområdet. Men det fanns också en del lärare som ansåg att det var mer stimulerande att arbeta med de "struliga" eleverna från Centrum än med de "präktiga" eleverna från Eken.

När Runfors (2003:134–135) vid ett tillfälle ställer frågan huruvida lärarna känner till sina elevers etniska bakgrund, väcker det upprörda känslor. Lärarna menade att barnen i grunden är lika och detta oberoende av etnisk bakgrund och fokus lades på barnens utveckling. Lärarna upplyste Runfors om att barnen inte sågs som representanter för en viss ”kultur” utan för att de befann sig i olika utvecklingsstadier. Utvecklingen beskrevs utifrån en utvecklingstrappa, där varje trappsteg byggde på det föregående. Och vid en viss ålder förväntades vissa personlig och kunskapsmässig utvecklingar ha inträtt. Skolpersonalen talade alltså om att elever genomgick en universell utveckling (Runfors 2003:135). Samtidigt menade lärarna att eleverna också hade en individuell utveckling och mognad. Barnen beskrevs som oskrivna blad som lärarna hade till uppgift att fylla med innehåll. Även att skolan har en utvecklad läroplan med kunskapsmål fanns det bland dessa lärare funderingar rörande kunskapsmålen relevans och uttryckte sin förvirring över vad som de skulle lära ut till sina elever (Runfors 2003:148). Ett exempel på detta är det faktum att lärare på skolor där många av eleverna har invandrabakgrund menar att de framför allt vill förmedla språkliga faktorer såsom att läsa, skriva och prata på svenska. Något som sågs som självklart på de skolor belägna i villaoråden med högavlönade ”svenskar” (Runfors 2003:146). I dagens skola har lärare ett kompensatoriskt uppdrag och ska uppmärksamma elevers behov av särskilt stöd (Skolverket 2011:14).

Även i Jonssons (2005) studie framkommer det hur lärare arbetar med att ”fylla på” sina elever. Läraren som undervisar i svenska menar att hennes uppgift är att hjälpa ”invandrarkillarna” att tillägna sig ett språk för att kunna formulera sina tankar och uttrycka sig (Jonsson 2005). Detta kan kopplas till kapitlet *Övergripande mål och riktlinjer* i Lgr 11 står det i ett av kunskapsmålen att skolan har ansvar för att varje elev efter genomgången grundskola ”kan använda det svenska språket i tal och skrift på ett rikt och nyanserat sätt” (Skolverket 2011:13–14). Detta mål arbetar läraren i Jonssons (2005) studie aktivt med. Men det är också bara ett av sexton kunskapsmål och det ter sig som dess glöms bort när ett stort fokus läggs på de språkliga kunskaperna. Något som är viktigt att ha i åtanke är att den svenska skolans undervisning bygger på att eleven kan tala, läsa och skriva på svenska. Jag

menar att detta göra uppdraget i att lära ut det svenska språket till de elever som ännu inte behärskar svenska språket fullt ut viktigt.

I dagens skola har lärare ett kompensatoriskt uppdrag och ska uppmärksamma och stödja elevers behov av särskilt stöd (Skolverket 2011:14). Detta betyder att skolan ska tillhandahålla stöd till de elever som av olika skäl inte kan få stöd hemifrån i sin utveckling och lärande (Bergnéhr 2012). En viktig fråga att reflektera kring är om lärare också på grund av de kompensatoriska uppdraget tenderar till att fokusera på det som elever med invandrarbakgrund inte har i förhållande till de ”svenska” eleverna. Och det som de kunskaper som dessa elever faktiskt har glöms bort.

9.1. Med två språk i bagaget

Många elever med invandrarbakgrund talar mer än ett språk. I skolsammanhang behöver detta inte ses som en resurs utan något som gör att en individ konstrueras som en individ som språkligt inte passar in i skolvärlden (Gitz-Johansen 2004:205). En elev som talar mer än ett språk beskrivs ofta utifrån de språkkunskaper denne inte har, hur denne inte behärskar ett språk fullt ut (Gitz-Johansen 2004:205).

I Runfors (2003:151) studie förklarar skolpersonal att tillägnandet av det svenska språket är viktigt för att elever med invandrarbakgrund ska klara av sin skolgång och senare i livet det svenska samhället. Denna uppfattning återfinns hos andra lärare och Löwing och Kilborn (2008:122) refererar till en forskningsöversikt, utförd av Clarkson, där det framgår att lärare som arbetat i skolmiljöer med tvåspråkiga elever ibland upplever att dessa elever har problem att följa med i undervisningen på sitt andraspråk. Dock framgår det att detta problem inte bara kan beskyllas på en sämre kvalitet av andraspråket, utan det räcker med att eleverna besitter undervisningsbegreppen på ett av sina språk för att klara av att följa med i undervisningen. För att elever med ett annat modersmål än svenska ska klara skolundervisningen krävs det alltså att undervisningsbegreppen behärskas på antingen modersmålet eller andraspråket (Löwing & Kilborn 2008:122).

Föreställningen om att elever med ett modersmål och ett andraspråk har svårt att hänga med i undervisningen bekräftas också i en studie utförd i Danmark av Thomas Gitz-Johansen (2004). Här benämns eleverna som ”the bilingual child” vilket syftar på att eleven handskas med mer än ett språk, modersmålet och ett andraspråk (Gitz-Johansen 2004:203). Termen har jag valt att översatt till den *tvåspråkiga eleven*. Förklaringen till varför de tvåspråkiga eleverna hade problem att hänga med i undervisningen var, enligt skolans lärare, att tvåspråkiga elever inte talade tillräckligt bra danska (Gitz-Johansen 2004:203–204). Något som försöktes lösas genom att alla elever med annat modersmål än danska fick genomföra ett test vid skolstart. Testet visade vilken språknivå elevens danska låg på. Om eleven hade vissa problem gick det ur samma test att se om problemen var språkrelaterade eller ett så kallade sociala problem. Dock menar en intervjuad lärare att det var svårt att urskilja vilken typ av problem det handlade om (Gitz-Johansen 2004:204).

I sin text reflekterar Gitz-Johansen (2004:205) kring hur elever behärskar ett modersmål och ett andraspråk hamnar inom kategorin ”tvåspråkig” och menar att således borde elever som endast behärskar ett modersmål borde omtalas enspråkiga” elever. Något som aldrig inträffar under studiens gång.

9.2. Skolans stöd till eleven med invandrarbakgrund

I Disa Bergnéhrs (2012) studie framkommer det att elever som kommer från socioekonomiska utsatta hem har ett stort behov av en god relation till sin lärare. Det visar sig dessutom att det är just elever med invandrarbakgrund som kopplas till dessa av hemsituationer. Vidare i Bergnéhrs (2012) studie går det att utläsa hur den goda relationen till läraren genererar en lugn skolklass. Samtidigt som det ges en beskrivning av att klassen blir mer lätt oroad då den ordinarie läraren inte arbetar (Bergnéhr). I de studier som jag tidigare behandlat framkommer det att vissa elever är i behov av extra stöd. I det kompensatoriska uppdrag som skolväsendet

har innebär att skolan ska tillhandahålla stöd till de elever som av olika skäl inte kan få stöd hemifrån i sin utveckling och sitt lärande (Bergnéhr 2012).

Ett sätt är att anställa förebilder eller mentorer för dessa elever. Förebilden ska ha samma etniska bakgrund som berörd elev och ha lyckats ute i samhället utan att behöva göra avkall på sin etniska bakgrund (Lahdenperäs 2004:64). Detta menar Lahdenperäs (2004:64) är också ett sätt att höja de olika etiska gruppernas status i samhället. I både Gruber (2007) och Jonssons (2005) studier framkommer det hur skolan försöka arbeta med detta genom att anställa elevassistenter med invandrabakgrund. Dessa elevassistenter förväntades besitta olika kulturer, tillsammans med de ”svenska” lärare som fick åka på kurs för att lära sig om andra kulturer. Denna skolpersonal menades kunna tyda det annorlunda som många gånger kopplades till elever med invandrabakgrund (Gruber 2007, Jonsson 2005). Det vill säga de elever med invandrabakgrund som inte uppnådde normen för hur en elev ”ska vara”.

På den skola där Gruber (2007:105–106) utfört sin studie visar det sig att de som anses vara ”experter” på eleverna med invandrabakgrund är de lärare som undervisar i Svenska som andraspråk. Dessa lärare var ”svenska” och möttes av respekt från sina kollegor samt hade en stark position inom skolans lärarkår. Svenska som andraspråklärarna förväntas inneha fakta som till exempel när de islamska högtiderna infaller och hur den ”svenska skolkulturen” skiljer sig från den ”bosniska skolkulturen”, eller hur föräldrarna till elever med invandrabakgrund ser på saker och ting. Och läraren som undervisade i Svenska som andraspråk bekräftade själv detta faktum och beskrev sig själv som en ”kulturexpert” (Gruber 2007:105–106). Skolpersonalen i denna studie har också här en essentialistisk syn på etnicitet (Wikström 2009:12–14).

I Jonssons (2005:86) studie ser vi hur viss skolpersonal ses som ”experter” i relationen med elever med invandrabakgrund. Pojkarna som på skolan benämns som ”invandrarkillar” antas lättare kunna relatera till en elevassistent med invandrabakgrund än till en ”svensk” elevassistent. En elevassistent med invandrabakgrund antas kunna agera ”kulturtolk”, och eftersom att båda parter (pojkarna och assistenten) hamnar inom begreppet ”invandrare” antas

de alltså ha samma kultur (Jonsson 2005:86). Detta oberoende av vilken verklig etnisk bakgrund, eller erfarenhet de har. Liknande företeelse återkommer i Grubers (2007:108) studie. Här benämns lärarassistenten inte som ”invandrare” utan som ”romsk”. Denna lärarassistent ses främst som expert på de elever som beskrivs som ”romska”, detta med orsak av sin ”romskhet”. (Gruber 2007:107). Att en ”romsk” lärarassistent skulle förstå en ”romsk” elev bättre än en ”icke-romsk” lärare sågs som självklart. Och lärare på samma skola menade att en ”romsk” lärarassistent ”hade det i sig”. Etnicitet menades alltså vara något statiskt och ses ur ett perspektiv som Wikström (2009:12–23) benämner som essentialistiskt perspektiv på etnicitet, där etnicitet och som en individ föds in i. ”Romska” lärarassistenter, elever och föräldrar förväntades alltså ha samma egenskaper och bete sig på samma sätt. En ”romsk” assistens skulle kunna föra ett samtal med de ”romska” eleverna och deras föräldrar, förstå de ”romska” elevernas sätt att vara och agera, samt kunna bedöma deras tankegångar (Gruber 2007:107–109). Utifrån detta sätt att se på etnicitet har skolan lyckats med det som Lahdenperäs (2004:64) omtalar som mentor och förebild.

10. Avslutande diskussion

Syftet med min litteraturstudie har varit att undersöka hur skolpersonal förhåller sig till elever utifrån etnicitet. I min studie har jag använt mig av ett få tal studier som är baserade på kvalitativ data. Avslutande diskussion är baserad på litteraturstudiens en sammanställning av tidigare forskning och jag kan alltså inte göra en generalisering av det svenska skolväsendet.

I de studier som jag använt mig ges det en bild av att det finns både en negativ och en positiv attityd gentemot elever med invandrabakgrund. Detta tycks ändå alltid leda till att dessa elever ändå blir särskiljda och kategoriserade. Skolpersonalen i behandlade studier vill i regel inte särskilja elever utifrån om de har en invandrabakgrund eller inte. Men elever med invandrabakgrund blir ideligen sedda i förhållande till elevnormen, där den ”svenska” eleven ofta får stå för mallen. Jag menar dock att elevnormen bättre kopplas samman med den studiemotiverade eleven. Majoriteten av de lärare som har medverkat i de olika behandlade

studierna har ett essentialistiskt perspektiv på etnicitet. Det vill säga att etnicitet är oföränderligt. Sålunda borde bara de elever som har föräldrar som är födda i Sverige kunna placeras i mallen för elevnormen, som av lärare i Runfors (2003) studie benämns den "svenska" eleven. Således borde alla elever med invandrabakgrund exkluderas ur mallen. Vilket många gör. Men ibland annat Jonssons (2003) studie inkluderas också två elever med invandrabakgrund i mallen för normelev. Med den essentialistiska syn på etnicitetsbegreppet som skolpersonalen i behandlade studier i regel har skulle dessa två pojkars inkludering i norm för hur en elev "ska vara" inte vara möjligt. Samtidigt är det viktigt att påpeka det socioekonomiska perspektivet på denna diskussion. Något som vidare kan kopplas till det faktum att dagens skola kräver ett visst engagemang från elevernas föräldrar. Något som i sin tur kräver både en viss ekonomi och energi, som främst högvärlönde föräldrar har. Detta leder till att elever som kommer från ekonomiskt utsatta hem (där elever med en eller två föräldrar med invandrabakgrund är överrepresenterade) inte har samma förutsättningar att stötta sina barn lika mycket i deras skolgång.

I de studier som jag valt att sammanställa framställer skolpersonal ofta elever med invandrabakgrund utifrån den kunskap de inte har i förhållande till elevnormen. Något som återkommer är skolpersonals vilja att förmedla det svenska språket. Något som förstås är viktigt då svenska språket används i alla skolans ämnen och blir således ett viktigt verktyg vid kunskapsinhämtning. Samtidigt menar jag att skolpersonalen som deltagit i de olika behandlade studierna tenderade till att fokusera på vad eleven med invandrabakgrund *inte* har istället för vad de faktiskt *har*.

Som jag tidigare beskrivit sker det i flera av de behandlade studierna en form av inringning från skolpersonals sida av elever med invandrabakgrund. Det framkommer också i studier att skolor där majoriteten av eleverna har en invandrabakgrund presterar sämre skolresultat än de skolor där majoriteten av eleverna är "svenska" (Bunar 2001:259). Blir det i detta fall då inte nödvändigt för skolpersonal att göra kategorisering och inringningar av vissa grupper för att kunna föra en diskurs kring gruppens behov av stöd. Skolan har ett kompensatoriskt uppdrag som innebär att skolan ska hjälpa och stötta de elever som inte kan få tillräcklig stöttning i sin

utveckling och kunskapsinhämtning hemifrån (Bergnéhr 2012). I studierna talar alltså skolpersonal ofta utifrån elever med invandrabakgrunds bristande kompetens, något som ofta kopplas till bristandes kompetens hos föräldrar samt hemförhållanden som ansågs problematisera skolgång och utveckling. Något som kan kopplas till att föräldrar till barn med invandrabakgrund ofta har problem att kommunicera med skolan på grund av språklig barriär samt att de inte har någon erfarenhet av den svenska skolan (Bergnéhr 2012). Kan således dessa uttalanden (som lärarna i de olika undersökningarna gör) bottna i en okunskap om varandras situation, lärares situation i arbetet och föräldrars situation i hemmet, sprunget ur en dålig kommunikation.

Avslutningsvis vill jag reflektera kring det faktum dagens samhälle och skolas integrationsdiskurs handlar mycket om etniska relationer. Och i samband med tidigare ökad flyktinginvandring får termen invandrare en negativ klang (Gruber 2001). Utifrån mina erfarenheter menar jag att det är ett problem som eskalerat de senaste åren. Kan detta vara en anledning till att vi i, dagens Sverige har ett främlingsfientligt parti i riksdagen.

10.1. Vidare forskning

Det som för mig skulle vara intressant att forska vidare på är hur de elever som inte har en invandrabakgrund blir bemötta när de inte uppnår normen för hur en elev ”ska vara”. Hur hemmet anses påverka dessa elever. Vilka förväntningar som finns på dem och vilka resurser som sätts in.

Referenslista

Bergnéhr, Disa (2012) Barnet, hemmet och skolan i ett socioekonomiskt utsatt bostadsområde.

I: Aarsand, Liselott & Aarsand, Pål (red.) *Familjeliv och lärande*, Lund: Studentlitteratur

Baggens, Christina. (2006) Hur normalitet skapas och förändras under det dagliga arbetet i grundskolan. I Lind, Judith (red) *Normalitetens förhandling och förvandling. En antologi om barn, skola och föräldraskap*. Stockholm/Stehaga: Symposion

Brune, Ylva (2004) Stereotyper blir till förtryck. *Zoom* (Stockholm. 1995). 2004:1, s. 13-15: ill.

Bunar, Nihad (2001) *Skolan mitt i förorten, fyra studier om skola, segregation, integration och multikulturalism*. Stockholm: Brutus Östlings Bokförlag Symposium

De los Reyes, Paulina & Kamali, Masoud (2005) Teoretiska reflektioner om makt, integration och strukturell diskriminering I: I SOU 2005:41 *Bortom vi och dom: Teoretiska reflektioner om makt, integration och strukturell diskriminering. Utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering*, (Rapport). Stockholm. Fritzes offentliga publikationer.

Gruber, Sabine (2001) *Från "barn till nya medborgare" till "elever med invandrarbakgrund"; En studie av etnisk mångfald i skolpolitiska dokument*. Rapport Integrationsverket. Tillgänglig:

http://www.mkc.botkyrka.se/biblioteket/Publikationer/sts_2001-4_barntillnya.pdf

Gruber, Sabine (2007) *Skolan gör skillnad. Etnicitet och institutionell praktik*, (diss). Linköping: Institutionen för samhälls- och välfärdstudier, Linköpings universitet.

Gitz-Johansen, Thomas (2004) The Incompetent Child: Representations of Ethnic Minority Children. I: H Brembeck, B Johansson & J Kampmann (red), *Beyond the competent child*:

Exploring contemporary childhoods in the Nordic welfare societies. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag

Hellman Jonas (2005) *Sveriges unika fristående skolor.* Friskolornas Riksförbund, Sundbyberg: Roos Tryckerier

Hylland Eriksen, Thomas (2000) *Små platser – stora frågor. En introduktion till socialantropologi.* Nora: Nya Doxa

Hylland Eriksen, Thomas (2007) *Etnicitet och nationalism.* Nora: Nya Doxa

Jonsson, Rickard (2005) ”Boken ska heta Nya Testamentet, och jag ska vara huvudpersonen!” Så skapas en ”invandrarkille”. I: Annick Sjögren & Ingrid Ramberg (red), *Kvalitet och mångfald i högskoleutbildning. Erfarenhet från interkulturell lärarutbildning.* Tumba: Mångkulturellt Centrum

Jonsson, Rickard (2007) *Blatte betyder kompis – om maskulinitet och språk i en högstadieskola.* Stockholm: Ordfront

Jonsson, Rickard & Milani, Tommaso (2009) ”Här är alla lika!” Jämlikhetsideologi och konstruktionen av den “Andre” i media och skola. *Utbildning och demokrati*, vol. 18, nr. 2, 67–86

Kylén, Jan-Axel (2004) *Att få svar. Intervju, enkät, observation.* Stockholm: Bonnier Utbildning

Lahdenperä, Pirjo (2004) (red.) *Interkulturell pedagogik i teori och praktik.* Lund: Studentlitteratur.

Ljungberg, Caroline (2005) *Den svenska skolan och Det mångkulturella – En paradox?*
Malmö högskola & Linköping universitet.

Löwing, Madelein. & Wiggo Kilborn. (2008). *Språk, kultur och matematikundervisning*.
Sverige, Studentlitteratur.

Migrationsverket (2013) <http://www.migrationsverket.se/info/60.html#i> 2013-05-01, 21:19

Olsson, Henny. & Sörensen, Stefan. (2004). *Forskningsprocessen kvalitativa och kvantitativa
perspektiv*. Stockholm: Liber.

Runfors, Ann (2003) *Mångfald, Motsägelser och Marginaliseringar: en studie av hur
invandrarskap formas i skolan*. Förlag: Prisma

Sawyer, Lena & Kamali, Masoud (2006) *Utbildningens dilemma. Demokratiska ideal och
andrafierande praxis*. Rapport av Utredningen om makt, integration och strukturell
diskriminering SOU 2006:40

Skolverket (1994) [http://www.skolverket.se/press/pressmeddelanden/1996/hur-likvardig-ar-
den-svenska-skolan-1.47568](http://www.skolverket.se/press/pressmeddelanden/1996/hur-likvardig-ar-den-svenska-skolan-1.47568) 2013-06-09, 15:28

Skolverket (1996) *Att välja skola – effekter av valmöjlighet i grundskolan*, Skolverkets rapport
nr 109

Skolverket (2001) *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*
Stockholm: Edita

Skolverket (2013) [http://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning/tema/2.7097/ar-svensk-
skola-lika-for-alla-1.195584](http://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning/tema/2.7097/ar-svensk-skola-lika-for-alla-1.195584) 2013-06-09, 13:59

Tallberg Broman, Ingegerd, Rubinstein Reich, Lena & Hägerström, Jeanette (2002).
Likvärdighet i en skola för alla: historisk bakgrund och kritisk granskning. Stockholm: Statens
Skolverk.

SOU (1971) Invandrarutredning 1, *Invandrarnas utbildningssituation förslag om
grundutbildning i svenska för vuxna invandrare*. Stockholm: Allmänna Förl.

Wikström, Hanna (2009) *Etnicitet*. 1.uppl. Malmö: Liber